



Conseil de l'Égalité des Chances entre Hommes et Femmes  
Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen  
Rat für Chancengleichheit zwischen Männern und Frauen

---

**ADVIES NR. 53 VAN HET BUREAU VAN DE RAAD VAN DE GELIJKE KANSEN VOOR  
MANNEN EN VROUWEN VAN 14 JUNI 2002 OMTRENT DE IN DE MINISTERRAAD VAN 19  
APRIL 2002 GOEDGEKEURDE NOTA BETREFFENDE HET SOCIAAL EN FISCAAL STATUUT  
VAN DE MEEWERKENDE ECHTGENOTEN VAN ZELFSTANDIGEN.  
(bekrachtigd door de Raad op 13 september 2002)**



**Advies nr. 53 van het Bureau van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen van 14 juni 2002 omtrent de in de Ministerraad van 19 april 2002 goedgekeurde nota betreffende het sociaal en fiscaal statuut van de meewerkende echtgenoten van zelfstandigen (bekrachtigd door de Raad op 13 september 2002).**

### **Inleiding**

Op verzoek van de Ministerraad heeft Minister L. Onkelinx in een brief van 17 mei 2002 gevraagd om het advies van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen omtrent de nota inzake het sociaal en fiscaal statuut van de meewerkende echtgenoten van zelfstandigen. De Minister heeft meegedeeld dat ze het zeer op prijs stelde dat de oriëntaties die zijn vastgelegd in nota die op 19 april 2002 is goedgekeurd door de Ministerraad, in ruime mate gebaseerd waren op het advies nr. 28 van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen betreffende het sociaal statuut van de meewerkende echtgenoot.

Daar de Ministerraad de Raad vroeg om tegen 15 juni 2002 een advies uit te brengen, besliste het Bureau om, naast zijn positief advies, slechts enkele bemerkingen aan te brengen op een aantal precieze punten die door de leden van de commissie sociale zekerheid van de Raad werden aangehaald. Bovendien werden diverse vrouwenorganisaties en drukkinggroepen eveneens om advies gevraagd rond dezelfde voorstellen.

De Raad neemt zich voor om het statuut van de meewerkende echtgenoten op een later tijdstip aan een globaler onderzoek te onderwerpen.

### **De huidige situatie met betrekking tot de sociale zekerheid**

Meewerkende echtgenoten van zelfstandigen – het gaat potentieel om 120.000 personen – hebben thans geen toegang tot het sociaal statuut van zelfstandigen en genieten enkel afgeleide sociale rechten via hun echtgenoot. De niet-verzekering in het sociaal statuut brengt de meewerkende echtgenoten vooral in de problemen bij stopzetting van de zaak en bij echtscheiding. In dat laatste geval kunnen ze slechts gedurende één jaar aanspraak maken op de voortgezette verzekering voor geneeskundige verzorging en op de helft van het gezinspensioen pro rata de huwelijksjaren.

De meewerkende echtgenoten hebben enkel het recht op vrijwillige aansluiting voor de kleinste tak uit dit sociaal statuut, met name het luik van de uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid en invaliditeit, dat tevens de moederschapsuitkeringen voor die categorie van werkneemsters omvat. Daartoe dienen zij een driemaandelijks bijdrage te storten waarvan het minimumbedrag is vastgesteld op 17,26 euro en het maximumbedrag op 109,19 euro.

Slechts 5.185 personen (4.694 vrouwen en 491 mannen) doen dat effectief, vooral met het oog op de moederschapsuitkering.

De programmawet van 25 januari 1999 opende principieel het recht op een vrij aanvullend pensioen voor de meewerkende echtgenoten, maar de nodige uitvoeringsbesluiten werden destijds nog niet genomen. De programmawet van 30 december 2001 maakt een doorbraak gelukkig wel mogelijk.

## **Samenvatting van de voorstellen uit de nota van 19 april 2002**

Het regeerakkoord waarvan sprake in de voornoemde nota voorziet dat meewerkende echtgenoten van zelfstandigen gedurende een **eerste fase, die een einde neemt op 1 januari 2006, vrijwillig** kunnen toetreden tot het sociaal statuut van zelfstandigen **in zijn geheel**.

De toekenning van eigen rechten aan die categorie van werknemers – merendeels vrouwen – komt neer op een erkenning van hun arbeidsprestaties, hetgeen past in een beleid van gelijke kansen.

**Tijdens de eerste fase wordt het luik van de uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid en invaliditeit (het zogenaamde “ministatuut”) verplicht gesteld.** Deze beslissing werd ingegeven door het feit dat dit het enige luik is waarvoor de betrokkenen geen afgeleide rechten via hun echtgenoot genieten; hetzelfde bijdragetarief wordt toegepast zoals bij de bestaande vrijwillige aansluiting.

**De verplichte toetreding tot het sociale statuut voor zelfstandigen in zijn geheel wordt evenwel opgelegd in de tweede fase via de invoering van het weerlegbaar vermoeden dat al wie gehuwd<sup>1</sup> is met een zelfstandige en geen eigen sociaal statuut heeft een meewerkende echtgenoot is.** Zij kunnen dat vermoeden omkeren op basis van een verklaring op eer die bevestigt dat ze niet meewerken in de onderneming van hun echtgenoot. Er wordt niettemin een overgangsregeling uitgewerkt voor oudere personen die als zodanig geen loopbaan meer kunnen opbouwen die recht geeft op een pensioen, en daarom een lagere bijdrage zullen betalen. De werkgroep dient zich nog te buigen over de problematiek van de leeftijdsgrens en het bijdragetarief voor oudere personen tijdens de overgangsperiode.

Wat het pensioen betreft, wordt voorts gewezen op het feit dat de toekenning van een gezinspensioen voorrang zal krijgen als het gunstiger is dan de som van beide individuele pensioenen van de echtgenoten. De som van beide individuele pensioenen zal pas gunstiger zijn van zodra de loopbaan van de meewerkende echtgenote minstens 30 jaar bestrijkt, omdat vanaf dat ogenblik beiden het recht op een minimumpensioen openen.

De nota van de Ministerraad stelt dat de toetreding tot het statuut voor zelfstandigen niet leidt tot een meeruitgave voor het merendeel van de zelfstandigengezinnen, zo blijkt uit simulaties. Bij de toetreding van een meewerkende echtgenoot wordt het voorheen gezamenlijke inkomen immers opgesplitst in twee inkomens (voor elk van de echtgenoten), waarop de bestaande bijdragerekening wordt toegepast. Het inkomen dat de meewerkende echtgenoot krijgt toegekend, wordt beschouwd als een effectieve bezoldiging voor de geleverde prestaties en niet langer als een toekenning van fictieve inkomsten.

Een concreet voorbeeld: een zelfstandige met een netto-jaarinkomen van 25.000 euro betaalt thans een sociale bijdrage van 4.175 euro (16%). Wanneer zijn meewerkende echtgenote aansluit wordt het inkomen gesplitst, bijvoorbeeld in 17.500 euro voor de man en 7.500 euro voor de vrouw (de verdeling 70-30% wordt beschouwd als de fiscale norm, waarvan echter kan worden afgeweken als bewezen wordt dat de inbreng van de partner belangrijker is). In dat geval betaalt de man een sociale bijdrage van 2.922,50 euro (16,7%) en de vrouw 1.252,50 euro (16,70% op haar deel). In dit voorbeeld komt het totaal overeen met de huidige bijdrage.

---

<sup>1</sup> De IKW zal de mogelijkheid onderzoeken om ook de helpers die een samenlevingscontract hebben afgesloten met de hoofdzelfstandige hetzelfde sociaal en fiscaal statuut te bezorgen als de meewerkende echtgenoten.

Om te vermijden dat bij splitsing van een kleiner inkomen beide echtgenoten de bestaande minimumbijdrage (1.721 euro per jaar) zouden betalen, zal de regering een belangrijke correctie doorvoeren ten voordele van meewerkende echtgenoten met een klein inkomen. Zij betalen aldus slechts de gehalveerde minimumbijdrage (860 euro, hetzij 215 euro per kwartaal).

Het nieuwe statuut voor de meewerkende echtgenoten omvat ook een fiscaal luik. Zij krijgen een volwaardige bezoldiging toegekend, hetgeen op fiscaal vlak betekent dat ze:

- de kosten van hun sociale bijdrage kunnen aftrekken;
- daarnaast een forfait van 5% voor beroepskosten van hun deel van de inkomsten kunnen aftrekken (dat forfait kan evenwel worden vervangen door de reële kosten);
- in aanmerking komen voor het toekomstige belastingskrediet indien hun inkomen bescheiden is (dat belastingskrediet voor de meewerkende echtgenoten zal worden aangepast om de begrotingsneutraliteit te garanderen).

### **Advies**

De Raad staat over het geheel genomen positief tegenover de voorstellen uit de nota van 19 april 2002 en de invoering ervan in twee fasen. Het is ongetwijfeld een sociale vooruitgang voor de meewerkende echtgenoten, een categorie die voor 95% uit vrouwen bestaat. De voorgestelde maatregelen weerspiegelen immers de erkenning van de beroepsactiviteit van de meewerkende echtgenoten en brengen hun situatie daadwerkelijk onder de aandacht. Daarenboven maken ze een eind aan een indirecte discriminatie, die verboden is op grond van artikel 4, §1, van de Europese richtlijn 79/7 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid.

De Raad is echter van mening dat bepaalde punten nog om opheldering vragen. Zo stelt hij zich vragen over het gebruik van de som van de sociale bijdragen die aan de meewerkende echtgenoten gevraagd wordt.

De Raad vraagt dat alles in het werk zou worden gesteld opdat die bijdragen daadwerkelijk worden aangewend om de pensioenen van de bijdragebetalers uit te betalen.

Wat betreft de vaststelling van de leeftijdsgrens waarboven geen eigen pensioensrechten meer kunnen worden verworven, meent de Raad dat de werkgroep alle representatieve organisaties zeker zou moeten raadplegen alvorens een voorstel daaromtrent te formuleren. Verder is hij van oordeel dat moet worden voorzien in de mogelijkheid tot inkoop van sociale rechten, zoals dat geldt voor jongeren die na hun twintigste studies hebben gevolgd en die via de betaling van bijdragen a posteriori de pensioensrechten willen verwerven die ze niet hadden omdat ze studeerden.

Aangaande de pensioenen toont de Raad zich ook ongerust omdat sommige meewerkende echtgenoten misschien verplicht zouden zijn een bijdrage te betalen zonder dat daar eigen rechten op het vlak van sociale zekerheid tegenover staan<sup>2</sup>. Dat zou de legitimiteit van het sociaal en fiscaal statuut dat is voorgesteld in de nota in het gedrang brengen bij een deel van de doelgroep.

De Raad is ook voorstander van een vlottere doorstroming van het statuut van meewerkende echtgenoot naar dat van werknemer indien de betrokkene dat wenst. Daarom stelt hij voor dat de meewerkende echtgenoten die als werknemer aan de slag willen gaan dezelfde voordelen genieten als de herintreders en werklozen op de arbeidsmarkt. Daardoor zouden potentiële werkgevers immers een aanwervingspremie kunnen genieten in het geval zij een arbeidsovereenkomst zouden sluiten met iemand die zich in een dergelijke situatie bevindt.

In het raam van het voorgestelde nieuwe systeem kan ook de invoering van een “naverzekering” worden overwogen voor een periode van 12 tot 24 maanden, waarbij de meewerkende echtgenoot een bijdrage zou kunnen blijven betalen om de eigen rechten op het vlak van sociale zekerheid te genieten, dit naar aanleiding van een scheiding of bij overlijden van de hoofdzelfstandige. In die mogelijkheid zou ook moeten voorzien zijn in geval van stopzetting van de activiteit als meewerkende echtgenoot.

De Raad wijst er tevens op dat het thans voor de partners zeer moeilijk is om de goedkeuring van de controleur van de bijdragen te verkrijgen voor een inkomensverdeling die afwijkt van de verdeling 70-30%. Inderdaad wanneer de betrokken partijen opteren voor een verdeling 55-45% dan worden die sowieso geweigerd door de controleur. Die situatie is onrechtvaardig, ze weerspiegelt de realiteit niet en dient alleszins te worden gecorrigeerd.

In dit opzicht is de Raad van mening dat de arbeidstijd als criterium niet altijd een relevante factor is voor de evaluatie van de omvang van de prestaties van de meewerkende echtgenoot. Hij denkt met name aan de situatie die kenmerkend is voor de landbouwsector waar de landbouwers zelf een groot deel van het werk uitbesteden.

Ofschoon de invoering van een sociaal en fiscaal statuut van wezenlijk belang is als oplossing voor de moeilijke situatie waarin een meewerkende echtgenoot kan terechtkomen, mag de regering niet uit het oog verliezen dat ook het burgerlijk recht moet worden gewijzigd, met name wat het vermogen betreft. De Raad verwijst hierbij naar het pachtrecht dat ondeelbaar is in het geval van de landbouwers. Bij een echtscheiding verliest de vrouw het exploitatierecht ondanks het feit dat ze eigenares van de grond is, omdat haar ex-man op grond van verschillende documenten kan aantonen dat hij de exploitant van de landbouwonderneming is.

Wanneer het in de nota voorgestelde sociaal en fiscaal statuut is ingevoerd, zouden de beroepsorganisaties van de meewerkende echtgenoten ook moeten kunnen beschikken over steunpunten om informatie te kunnen verschaffen aan alle betrokken personen. In dat verband zou men kunnen overwegen om voor elke sector een budget te voorzien voor voorlichtingscampagnes.

---

<sup>2</sup> De Raad denkt met name aan de meewerkende echtgenoten die reeds hun loopbaan hebben aangevat en minder dan 15 jaar aan bijdragen voor de boeg hebben. Er zal geen rechtstreekse retour voor hen zijn omdat het doorslaggevende pensioen het gezinspensioen is, wat het geval zou zijn geweest ook al had de meewerkende echtgenoot geen bijdrage betaald.

Tot slot herinnert de Raad eraan dat hij het grootste belang hecht aan de beginselen van solidariteit en sociale zekerheid en aan het gegeven dat elkeen de eigen rechten inzake sociale zekerheid moet kunnen genieten. In die zin is hij dan ook verheugd over het regeringsvoorstel om de meewerkende echtgenoten eindelijk een sociaal en fiscaal statuut toe te kennen, ook al vereisen sommige punten volgens hem nog meer duidelijkheid. Daarnaast vindt hij dat de overgangperiode voor de globale invoering van het systeem noodzakelijk is en wenst hij dat die overgangperiode ten volle zou worden benut om duidelijkheid te krijgen over de sector van de zelfstandigen zodat eventuele nodige aanpassingen kunnen worden doorgevoerd, natuurlijk in overleg met de betrokken partijen.

UNIZO (De Unie van Zelfstandige Ondernemers) wenst zich te onthouden van elke stellingname in het huidige document.